

SALİH AMEL

İdris BOZKURT

I- Konunun Plânı

- A- Salih Amelin Tanımı
- B- Kur'an-ı Kerim'de Salih Amel İfadesi
- C- Amellerin Önemi
- D-Amellerde Niyet
- E- İman - Salih Amel İlişkisi
- F- İhlâs - Salih Amel İlişkisi
- G- Salih Amellerin Tamamını Gerçekleştirmek Mümkün mü?
- H- Sâlih İnsan Kimdir?
- İ- Salih Amelin Sonuçları:
 - 1- Güzel Bir Gelecek ve Mutluluk
 - 2- Güzel Bir Hayat
 - 3-Bol Rızık ve Mağfiret
 - 4- Tevbelerinin Kabul Görmesi
 - 5-Kötülüklerinin Örtülmesi ve İyiliklere Tebdili
 - 6- Sevginin Oluşması
 - 7- İnsanların En Hayırlıları Olmak
 - 8- Dinamizm Kazanmaları
 - 9- Yeryüzüne Vâris Olmaları
 - 10- Cenneti Kazandırması

II- Konunun Açılımı ve İşlenişi

Konuya “Salih amel”in tanımıyla başlanır. Daha sonra Kur’an ve Hadiste konu ile ilgili “Salih Amel”in içeriğine yönelik izahlar yapılır. Vaaz’ın planının yapıldığı başlıklara uygun şekilde konular, İslam dini’nin ana kaynaklarından örnekler verilerek zenginleştirilir. Fert ve toplum açısından “Salih Amel”in dünya ve ahiret hayatı için faydaları vurgulanır. Vaaz’ın sonunda konu ile ilgili genel bir değerlendirme yapılarak cemaate, kendi mutlulukları için iyi işler yapması teşvik edilir.

III- Konunun Özet Sunumu

Amel-i Sâlih: İyi, güzel, faydalı, sevaba ve Allah’ın rızasına sebep olacak, haram sınırına girmeksizin kişinin iman, iyi bir niyet ve ihlas ile

yapmış olduğu davranışlardır. Amel, iş manasına gelir. Salih ise, elverişli, yararlı, kendisi doğru olan, kendini düzelten demektir. Dolayısıyla amel-i sâlih; kişiye ahiret saadetini sağlamaya, Allah'ın rızasını kazanmaya elverişli olan, Allah katında bir değer ifade eden fiillerdir.

İnsan yeryüzüne, nasıl davranışlar göstereceği, iyi ve kötü amellerden neler yapacağı belli olsun diye çıkarılmıştır. “O, hanginizin daha güzel amel yapacağını sınamak için ölümü ve hayatı yaratandır. O, mutlak güç sahibidir, çok bağışlayandır.”¹

İslam'da bir iyiliğin ve salih amelin dünya ve ahirette ecir ve sevap kaynağı olması için bu ameli işleyen kimsenin imanlı olması ön şarttır. İmanı kuvvetlendiren, sağlamlaştıran, onu çepeçevre sararak koruyan salih amellerdir. Amel-i salih, Kur'an-ı Kerim'de doksan küsur yerde doğrudan doğruya veya dolaylı olarak emredilmiştir. Salih amelden söz eden ayetler genellikle önce imana değinerek başlarlar. Bunların hep "iman edip salih amel işleyenler..." şeklinde oldukları görülmektedir. Bu da iman ile amelin, bir bütünün ayrılmaz parçaları olduğunu ortaya koyar. İman olmadan güzel davranışların hiçbir önemi olmadığı gibi, salih amel olmadan da kuru bir imanın tadı yoktur.

IV- Konu İşlenirken Başvurulabilecek Bazı Ayetler

وَبَشِّرِ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أَنَّ لَهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ ۖ كُلَّمَا رُزِقُوا مِنْهَا مِنْ ثَمَرَةٍ رِزْقًا ۖ قَالُوا هَذَا الَّذِي رُزِقْنَا مِنْ قَبْلُ وَأْتُوا بِهِ مُتَشَابِهًا ۖ وَهُمْ فِيهَا أَزْوَاجٌ مُطَهَّرَةٌ وَهُمْ فِيهَا خَالِدُونَ

“İman edip salih ameller işleyenlere, kendileri için; içinden ırmaklar akan cennetler olduğunu müjdele. Cennetlerin meyvelerinden kendilerine her rızık verilişinde, “Bu (tıpkı) daha önce (dünyada iken) bize verilen rızık!” diyecekler. Halbuki bu rızık onlara (dünyadakine) benzer olarak verilmiştir. Onlar için orada tertemiz eşler de vardır. Onlar orada ebedi kalacaklardır.”²

Ameller, iyi ve kötü olmak üzere ikiye ayrılmakta olup, salih amelin zıddı olarak kötü amel zikredilmektedir. Mü'minlerin kurtuluşlarının iman ve salih amel sayesinde olacağı Kur'an'da ısrarla ifade edilmektedir.

1 Mülk,67/2

2 Bakara, 2/25

“Ama tövbe edip iman eden ve salih amel işleyen kimsenin kurtuluşa erenlerden olması umulur.”³

“Onlar gaybe inanırlar, namazı dosdoğru kılarlar, kendilerine rızık olarak verdiğimizden de Allah yolunda harcarlar. Onlar sana indirilene de, senden önce indirilenlere de inanırlar. Ahirete de kesin olarak inanırlar. İşte onlar Rab’lerinden (gelen) bir doğru yol üzeredirler ve kurtuluşa erenler de işte onlardır.”⁴ (Ayrıca bkz. Mü’minun, 23/2-11; Yunus, 10/9; Kehf, 18/110; Mü’ninun, 23/51; Sebe’, 34/11; Tevbe, 9/120; Kehf, 18/46; Sebe’, 34/37)

Buna umukabil, kötü amel işleyenlerin cehennemlik oldukları da vurgulanır.

“Evet, kötülük işleyip suçu benliğini kaplamış (ve böylece şirke düşmüş) olan kimseler var ya, işte onlar cehennemliklerdir. Onlar orada ebedi kalacaklardır.”⁵

Bir mü’minin bütün salih amelleri yerine getiremeyeceği açıktır. Nitekim:

“İman edip salih ameller işleyenlere gelince -ki biz kişiye ancak gücünün yettiğini yükleriz- işte onlar cennetliklerdir. Onlar orada ebedi kalıcıdırlar.”⁶ (Ayrıca bkz. Taha, 20/112; Enbiya, 21/94).

Kişinin itikadını ıslah etmesi/düzeltilmesi: Kur’an- ı Kerim’de “salih” kavramı ile, yine aynı kökten gelen “ıslah” kelimesi, ferdi ilgilendiren yönleri ile ele alındığında görülür ki, bu kavramlarla öncelikle toplumun bireylerinin düzelmesi ve düzeltilmesi hedeflenmektedir. Nitekim:

“Kim iman eder ve kendini düzeltirse onlara korku yoktur. Onlar mahzun da olacak değillerdir.”⁷

“Âyetlerimize iman edenler sana geldikleri zaman de ki: “Selam olsun size! Rabbiniz kendi üzerine rahmeti (merhameti) yazdı. Şöyle ki: Sizden kim cahillikle bir kabahat işler de sonra peşinden tövbe eder, kendini düzeltirse (bilmiş olun ki) O, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.”⁸ (Ayrıca bkz. Maide, 5/38-39; Bakara, 2/160; Al-i İmran, 3/89; Nisa, 4/46; Nahl, 16/119).

3 Kasas, 28/67

4 Bakara, 2/3-5

5 Bakara, 2/81

6 A’raf, 7/42

7 En’am, 6/48

8 En’am, 6/54

Kur'an'da her bakımdan mükemmel bir insan tipi olarak çizilmektedir. Peygamberler ise, insanlar içinde Allah'ın seçtiği insanlar olmaları sebebiyle en mükemmel insanlardır. Peygamberlerin salih insan vasıfları yanında, mü'minlerin de salih insanlardan olmaları gerektiği Kur'an'da vurgulanmaktadır.

“Herhangi birinize ölüm gelip de, “Ey Rabbim! Beni yakın bir zamana kadar geciktirsen de sadaka verip iyilerden olsam!” demeden önce, size rızık olarak verdiğimiz şeylerden Allah yolunda harcayın.”⁹

“İçlerinden, “Eğer Allah bize lütuf ve kereminden verirse mutlaka bol bol sadaka veririz ve mutlaka salihlerden oluruz” diye Allah’a söz verenler de vardır”¹⁰

Salih insanlardan olmanın en önemli özelliği, Allah tarafından dost edinilmiş olmak (bkz.A'râf, 7/196) ve peygamberler, sıddıklar ve şehidlerle beraber olma gerçeğidir (bkz.Nisâ, 4/69). Salih insanlardan olmanın temel şartı ise, iman ve salih amel işlemektir. (bkz.Ankebut, 29/9) Bunun yanında Allah'a ve Rasül'üne itaat etmek gerekmektedir (bkz.Nisâ, 4/69). Salih insanların derecelerine ulaşmak için, sarp ve dik yokuşları aşmak, canlı bir Kur'an olmaya gayret etmek lazımdır.

Kur'an-ı Kerim'de, iman edip salih amel işleyenleri güzel bir gelecek ve mutluluğun beklediği ifade edilerek şöyle buyrulmaktadır:

“İnanan ve salih amel işleyenler için, mutluluk ve güzel bir dönüş yeri vardır.”¹¹

İşte kim bunları yerine getirirse, Allah böylelerine mutluluk ve güzel gelecek vadetmektedir ki, Allah'ın verdiği sözden dönmeyeceği açık bir şekilde beyan edilerek şöyle buyrulmaktadır:

“Fakat Rabbine karşı gelmekten sakınanlar için (cennette) üst üste yapılmış ve altlarından ırmaklar akan köşkler vardır. Allah gerçek bir va'dde bulunmuştur. Allah va'dinden dönmez.”¹²

V- Konu İşlenirken Başvurulabilecek Bazı Ayet ve Hadisler

Hz. Peygamber, ashâbına güç yetirebilecekleri amelleri işlemelerini emrederdi.

9 Münafikun, 63/10

10 Tevbe, 9/75

11 Ra'd, 13/29

12 Zümer, 39/20

عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا أَمَرَهُمْ مِنْ الْأَعْمَالِ بِمَا يُطِيقُونَ قَالُوا إِنَّا لَسْنَا كَهَيْئَتِكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ اللَّهَ قَدْ غَفَرَ لَكَ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ. فَيَغْضَبُ حَتَّى يُعْرِفَ الْغَضَبُ فِي وَجْهِهِ ثُمَّ يَقُولُ " إِنَّ أَتْقَاكُمْ وَأَعْلَمَكُمْ بِاللَّهِ أَنَا " .

“Hz. Âişe (r.a.)’nin rivayet ettiği hadiste bu görülmektedir: “Rasûlullah, ashabına emrettiği zaman, güçlerinin yeteceği amelleri işlemelerini emrederdi. Ashâb: ‘Ya Rasûlallah, biz senin gibi değiliz; Allah senin olmuş ve olacak günahlarını bağışlamıştır (biz, senden daha çok ibadet etmek zorundayız)’ derlerdi de, Rasulullah kızar ve hatta kızdığı yüzünden belli olurdu. Sonra şöyle derdi: “Sizin en müttakiniz ve Allah’ı en çok bileniniz benim.”¹³

Amellere kıymet kazandıran niyettir. Bir amelin salih olup olmaması niyete bağlıdır. Çünkü mesuliyet, niyet ve buna bağlı olarak da işi irâdî olarak yapmaktır.

عَنْ عُمَرَ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ " الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّةِ، وَلِكُلِّ امْرِيٍّ مَا نَوَى، فَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ، فَهِيَ هِجْرَتُهُ إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ، وَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ لِدُنْيَا يُصِيبُهَا، أَوْ امْرَأَةٍ يَتَزَوَّجُهَا، فَهِيَ هِجْرَتُهُ إِلَى مَا هَاجَرَ إِلَيْهِ " .

“Ameller, ancak niyete göre değerlendirilir. Kimin hicreti, Allah ve Rasûl’üne ise, onun hicreti Allah ve Rasûl’ünedir. Kimin de hicreti, nail olacağı bir dünya veya nikâh edeceği bir kadın ise, onun hicreti de onadır.”¹⁴

Kişinin faaliyetlerindeki samimiyeti, ihlaslı olmasıyla değer kazanır. İhlâs aynı zamanda dinin esasındandır.

“Halbuki onlara, ancak dini Allah’a has kılarak, hakka yönelen kimseler olarak O’na kulluk etmeleri, namazı kılmaları ve zekâtı vermeleri emredilmişti. İşte bu dosdoğru dindir.”¹⁵

Çünkü ihlaslı bir kişi riyadan arınmış bir şekilde dine hizmet etmeyi kendisine vazife bilen bir insandır.

“De ki: “Ben dinimi Allah’a has kılarak sadece O’na ibadet ediyorum.”¹⁶

13 Buhari, Sahih, İman, 2/13.(I.10.)

14 Buhari, Sahih, İman, 2/41.(I.20.); Müslim, Sahih, İmare, 33/45, (155) (II.1515)

15 Beyine, 98/5

16 Zümer, 39/14

Kur'an-ı Kerim'de ister kadın, isterse erkek olsun, mü'min olarak salih amel işleyene güzel bir hayat va'dedilmekte ve şöyle buyurulmaktadır:

“Erkek veya kadın, kim mü'min olarak iyi iş işlerse, elbette ona hoş bir hayat yaşatacağız ve onların mükafatlarını yapmakta olduklarının en güzeli ile vereceğiz.”¹⁷

Kur'an-ı Kerim'de iman edip salih amel işleyenlere, Rahman'ın bir sevgi yaratacağı belirtilerek şöyle buyrulur:

“İnanıp salih ameller işleyenler için Rahmân, (gönüllere) bir sevgi koyacaktır.”¹⁸

Ayette ifade edilen sevginin yaratılmasını Hz. Peygamberimiz'in şöyle izah ettiği rivayet edilmektedir:

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ " إِذَا أَحَبَّ اللَّهُ عَبْدًا نَادَى جِبْرِيلَ إِنِّي قَدْ أَحْبَبْتُ فُلَانًا فَأَحَبَّهُ قَالَ فَيُنَادِي فِي السَّمَاءِ ثُمَّ تَنْزِلُ لَهُ الْمَحَبَّةُ فِي أَهْلِ الْأَرْضِ فَذَلِكَ قَوْلُ اللَّهِ : إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَيَجْعَلُ لَهُمُ الرَّحْمَنُ وُدًّا

“Allah bir kulunu sevdiği zaman Cebrail'e der ki: 'Ben falanı sevdim, sen de sev.' Cebrail de göktekilere aynı şekilde nida eder. Sonra onun için yeryüzünde bir sevgi yerleşmiş olur. İşte Allah'ın "iman eden ve salih ameller işleyenler (var ya), Rahman onlara bir sevgi yaratacak" ayeti bunu ifade eder.”¹⁹

İman edip salih amel işlemek, insanı dinamizme sevk eder. Çünkü iman ve salih amel, bir noktada, mü'minin boş işlerle meşgul olmasını engeller.

“Ancak tövbe edip de inanan ve salih amel işleyenler başka. Allah işte onların kötülüklerini iyiliklere çevirir. Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir. Kim de tövbe eder ve salih amel işlerse işte o, Allah'a, tövbesi kabul edilmiş olarak döner. Onlar, yalana şahitlik etmeyen, faydasız boş bir şeyle karşılaştıkları zaman, vakar ve hoşgörü ile geçip gidenlerdir. Onlar, kendilerine Rabblerinin âyetleri hatırlatıldığı zaman, onlara kör ve sağır kesilmezler.”²⁰

17 Nahl, 16/97

18 Meryem, 19/96

19 Tirmizi, Sünen, Tefsiru'l-Kur'an, 44/19, (3161)

20 Furkan, 25/70-73

VI- Yararlanılabilecek Bazı Kaynaklar

- Hak Dini Kur'an Dili, Elmalılı Hamdi Yazır, Azim yay. I/239
Mefatihul-Ğayb, Fahreddin Razi, Akçağ yay. II/164-166
Kur'an-ı Kerim'de Salah Meselesi, Ömer Dumlu, DİB. Yay.
İslam Ansiklopedisi, Amel maddesi, TDV. yay. III/13-20
İslam Ansiklopedisi, Şamil yay. I/126-129
Kur'an'da Temel Kavramlar, Ali Ünal, Kırkambar yay. 276-281
Kur'an Cevap Veriyor, İzzet Derveze, Yöneliş yay. 336-340
İslami Terimler sözlüğü, Hasan Akay, işaret yay 32-33, 408-409
Kur'an'da İnsan ve Toplum, Ekrem Sağıroğlu, Pınar yay. 251-26